

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут людини
Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи _____ (О. Б. Жильцов)
« 22 » _____ 2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Технології інклюзивного навчання»

для студентів

спеціальності	016 Спеціальна освіта (шифр і назва спеціальності (тей))
освітнього рівня	першого (бакалаврського) (назва освітнього рівня, ОКР)
освітньої програми	016.00.01 Логопедія (шифр і назва освітньої програми)
спеціалізації	<u>інклюзивна / інтегрована освіта</u> (за наявності) (назва спеціалізації)

Київ – 2018

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 24071/18
Жильцов (підпис) _____ (прізвище, ініціали)
« 22 » _____ 2018 р.

Розробники:

Скрипник Тетяна Вікторівна, доктор психологічних наук, професор кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка

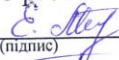
Найда Юлія Михайлівна, старший викладач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Викладач:

Найда Юлія Михайлівна, старший викладач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Протокол від 30.08. 2018 р. № 8

Завідувач кафедри (підпис) (О.В. Мартинчук)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми Логопедія)
(назва освітньої програми)

30.08. 2018 р.

Керівник освітньої програми (підпис) (О.В. Мартинчук)

Робочу програму перевірено

03.09. 2018 р.

Заступник директора (підпис) (Р.О. Павлюк)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання		
	денна		заочна
Технології інклюзивного навчання			
Вид дисципліни	вибіркова		
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська		
Загальний обсяг кредитів / годин	5 / 150		
Курс	3		-
Семестр	5	6	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	-	-	-
Обсяг кредитів	2	3	-
Обсяг годин, в тому числі:	60	90	-
Аудиторні	28	28	-
Модульний контроль	4	4	-
Семестровий контроль	-	30	-
Самостійна робота	28	28	-
Форма семестрового контролю	-	екзамен	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сприяти оволодінню студентами основами науково та методично обґрунтованих підходів до розбудови інклюзивного процесу з опорою на вітчизняний та міжнародний досвід.

Завдання:

- формувати загальні компетентності: світоглядну, громадянську, комунікативну, міжособистісну взаємодію, інформаційно-комунікаційну, креативну, аналітичну, самоосвітню;
- формувати фахові компетентності: організаційну, теоретико-методологічну, психолого-педагогічну, методичну, спеціально-педагогічну, спеціально-методичну, проєктувальну, консультативну, компетентність у сфері інклюзивного навчання, деонтологічну;
- забезпечити набуття практичних навичок при формуванні фахової компетентності у сфері інклюзивного навчання, розбудови інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами у Центрі інклюзивної освіти.

3. Результати навчання за дисципліною:

- знати і розуміти методологічні підходи, які забезпечують практику інклюзивного навчання; базові засади інклюзивного процесу, виклики та ризики інклюзивної педагогічної практики, шляхи їх запобігання та розв'язання;
- знати основні технології, що застосовуються педагогами та членами команди супроводу закладу освіти у процесі організації та супроводу інклюзивного процесу;

- знати організаційні моделі командної роботи в закладах освіти, пошуку, у тому числі пошуку ресурсів, планування підтримки, взаємодії з батьками;
- уміти формулювати аргументи на підтримку розвитку інклюзивної освіти, виражати позитивне ставлення і адекватне сприймання інклюзивної освіти;
- знати і розуміти процес застосування інклюзивного оцінювання, моніторингу успіхів дітей з особливими освітніми потребами, розробки SMART цілей;
- уміти організувати освітнє середовище орієнтоване на потреби дитини з особливими освітніми потребами та потреби інших учасників освітнього процесу;
- уміти продемонструвати на базовому рівні знання і вміння до оптимального вибору і реалізації оволодіння на достатньому рівні навичками працювати самостійно (виконання завдань для самостійної роботи) та у групі (виконання завдань на семінарських й практичних заняттях).

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					Самостійна
		Аудиторна:					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1 «Передумови інклюзивного навчання дітей з особливими потребами»							
Тема 1. Міжнародні та національні документи, які визначають концепцію інклюзивного навчання	8	2	2	-	-	-	4
Тема 2. Основні поняття системи інклюзивного навчання	8	2	2	-	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом	18	4	4	-	-	-	8
Змістовий модуль 2 «Технології організації інклюзивного освітнього процесу»							
Тема 3. Технологія організації інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей	8	2	2	-	-	-	4
Тема 4. Технологія організації інклюзивного освітнього процесу з врахуванням множинності стилів навчання	8	2	-	2	-	-	4
Тема 5. Технологія «класного	8	2	2	-	-	-	4

менеджменту» як складова організації інклюзивного навчання							
Тема 6. Технологія виявлення особливих освітніх потреб та формулювання SMART-цілей	8	2	-	2	-	-	4
Тема 7. Технологія підготовки учасників освітнього процесу (дітей, педагогів, батьків) до реалізації практики інклюзивного навчання. Технологія «Лялька як персона»	8	2	-	2	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом	42	10	4	6	-	-	20
Усього за перший семестр	60	14	8	6	-	-	28
Змістовий модуль 3							
«Супровід та підтримка в інклюзивному освітньому просторі»							
Тема 8. Технологія командної взаємодії в інклюзивному процесі: команда супроводу, міждисциплінарний підхід	8	2	-	2	-	-	4
Тема 9. Технологія розробки, реалізації та моніторингу індивідуальної програми розвитку	8	2	-	2	-	-	4
Тема 10. Освітні стратегії. Диференційоване викладання	8	2	-	2			4
Тема 11. Освітні стратегії. Інклюзивне оцінювання	8	2	2	-			4
Модульний контроль	2						
Разом	34	8	2	6	-	-	16
Змістовий модуль 4							
«Професійне співробітництво в інклюзивних закладах освіти»							
Тема 12. Партнерство між фахівцями і батьками дітей з особливими потребами	8	2	2	-	-	-	4
Тема 13. Спільне (колаборативне) викладання: умови та стратегії	8	2	2	-	-	-	4
Тема 14. Технологія самооцінки фахівців за «Інструментом професійного розвитку» ISSA	8	2	-	2	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом	26	6	4	2	-	-	12
Усього за другий семестр	60	14	6	8			28
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
Усього за навчальну дисципліну «Технології інклюзивного навчання»	150	28	14	14	-	-	54

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Передумови інклюзивного навчання дітей з особливими потребами

Тема 1. Міжнародні та національні документи, які визначають концепцію інклюзивного навчання

Документи ЮНЕСКО як визначальний чинник розвитку інклюзивної освіти: практики та організаційної культури. Саламанська декларація: сутність поняття інклюзивне навчання, організації діяльності інклюзивного закладу освіти, ролі і завдання педагогів, батьків, громади, органів управління освітою в підтримці й розвитку інклюзивної практики. Конвенція ООН про права людей з інвалідністю: Стаття 24 «Освіта». Реформа української системи освіти «Нова українська школа»: інклюзивний характер концепції розвитку системи освіти, принципи та стратегічні напрями реформування. Реалізація ініціативи «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації».

Ключові слова: інклюзивне навчання, інклюзивний освітній простір, концепція, реформа системи освіти,

Рекомендована основна література [1, 3]

Рекомендована додаткова література [1, 10, 11, 14]

Тема 2. Основні поняття системи інклюзивного навчання.

Інклюзивне навчання як система відповідальної, безперешкодної, мобільної та особистісно орієнтованої освіти. Представлення понять: порушення функцій, діяльність та участь (МКФ –ДП) як основних понять, що формують практику інклюзивного навчання. Представлення та обговорення основних понять курсу: технології, менеджмент класу/групи, спільне викладання, інклюзивне освітнє середовище, команда супроводу та міждисциплінарний підхід, універсальний дизайн в освіті, «освітні послуги». Реалізація принципу наступності освітнього процесу для дітей з особливими потребами.

Ключові слова: інклюзивне навчання, технології, менеджмент класу/групи, спільне викладання, інклюзивне освітнє середовище, команда супроводу, освітні послуги, педагогічний дизайн, класний/груповий менеджмент.

Рекомендована основна література [2, 5]

Рекомендована додаткова література [4, 17, 22, 25]

Змістовий модуль 2

Технології організації інклюзивного освітнього процесу

Тема 3. Технологія організації інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей

Інклюзивне освітнє середовище – простір, що належить дітям: особливості організації простору для всіх дітей (дошкільного й молодшого шкільного віку), у тому числі дітей з порушеннями функцій (на основі МКФ-ДП) та пов'язаними з цим змінами/адаптаціями середовища. Врахування принципів універсального дизайну: меблі, розташування освітніх осередків/центрів діяльності, вимоги до навчальних, ігрових матеріалів та

наочності, спеціальне та універсальне обладнання, засоби навчання, додаткові елементи дизайну для дітей з порушеннями функцій.

Ключові слова: універсальний дизайн, освітнє середовище, додаткові та спеціальні засоби для навчання.

Рекомендована основна література [2, 3]

Рекомендована додаткова література [1, 5, 9, 13, 18]

Тема 4. Технологія організації інклюзивного освітнього процесу з врахуванням множинності стилів навчання

Множинні стилі навчання, теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера. Особливості використання теорії множинного інтелекту для створення інклюзивного освітнього середовища та основні ідеї для реалізації класного/групового менеджменту.

Ключові слова: стилі навчання, множинний інтелект

Рекомендована основна література [2, 5]

Рекомендована додаткова література [3, 6, 20, 26]

Тема 5. Технологія «класного менеджменту» як складова організації інклюзивного навчання

Класний менеджмент як вимога до сучасного (у тому числі, інклюзивного) закладу освіти (дошкільній рівень та рівень початкової школи). Завдання та умови впровадження класного менеджменту в дошкільньому та шкільньому закладі освіти. Педагогічний дизайн та ресурси для підтримки.

Ключові слова: класний менеджмент, ресурси середовища, візуальна підтримка, педагогічний дизайн.

Рекомендована основна література [2, 5]

Рекомендована додаткова література [2, 5, 9, 12]

Тема 6. Технологія виявлення особливостей розвитку дитини, визначення її потреб та формулювання SMART-цілей

Особливі освітні потреби та порушення функцій: діяльність та участь виявлення бар'єрів (МКФ-ДП). Короткотривалі та довготривалі цілі для планування участі. Принципи цілепокладання SMART. Пріоритети вибору SMART-цілей. Значення наявності реалістичних вимірюваних цілей для позитивної динаміки розвитку дитини з особливими потребами. Узгоджена робота команди супроводу щодо розкриття ресурсів дитини.

Ключові слова: діяльність та участь виявлення бар'єрів (МКФ-ДП), SMART-цілі, принципи цілепокладання, вимірюваність, реалістичність, визначеність у часі.

Рекомендована основна література [1, 4]

Рекомендована додаткова література [6, 16, 21, 24, 26]

Тема 7. Технологія підготовка учасників освітнього процесу (дітей, педагогів, батьків) до реалізації практики інклюзивного навчання.

Технологія «Лялька як персона»

Головні умови залучення дитини з особливими потребами до інклюзивного процесу. Організація позитивної атмосфери в класі та групі. Виявлення бар'єрів, «ярликів», булінг. Заходи, що сприяють розвитку позитивних стосунків, прийняттю та участі із залученням всіх учасників навчально-виховного процесу. Використання технології «Лялька як персона» як механізму створення сприятливого інклюзивного простору.

Рекомендована основна література [2, 4]

Рекомендована додаткова література [2, 7, 19]

Змістовий модуль 3

Супровід та підтримка в інклюзивному освітньому просторі

Тема 8. Технологія командної взаємодії в інклюзивному процесі: команда супроводу, міждисциплінарний підхід

Команда психолого-педагогічного супроводу закладу освіти (дошкільця та початкова школа): цілі та завдання. Створення і діяльність команди супроводу: головні орієнтири, алгоритм командної взаємодії. Роль координатора у команді супроводу. Переваги командної роботи.

Ключові слова: міждисциплінарна команда супроводу, координатор, узгодженість роботи, спільні цілі.

Рекомендована основна література [1, 4]

Рекомендована додаткова література [2, 3, 6, 18, 25]

Тема 9. Технологія розробки, реалізації та моніторингу індивідуальної програми розвитку

Індивідуальна програма розвитку – основний нормативний документ реалізації освітньої програми для дитини з особливими освітніми потребами: огляд нормативного документу. Баланс між корекційно-розвивальною та навчально-виховною роботою.

Процес розробки індивідуальної програми розвитку: роль ІРЦ, команди супроводу, визначення сильних і слабких сторін, потреб (з урахуванням підходів МКФ-ДП); аналіз та узагальнення дій, щодо реалізації плану; залучення ресурсів; ведення документації.

Ключові слова: команда супроводу, індивідуальна програма розвитку, сильні сторони дитини, потреби дитини.

Рекомендована основна література [1, 4]

Рекомендована додаткова література [2, 4, 10, 13, 22]

Тема 10. Освітні стратегії. Диференційоване викладання.

Моделі організації процесу викладання. Тенденції та принципи навчання у сучасному освітньому просторі. Диференційоване викладання,

його сутність, принципи та застосування в освітньому процесі для надання підтримки всім учням класу/групи з особливим акцентом на дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: стратегії викладання, колаборація (спільне викладання), сучасні тенденції діяльності педагога, диференціація, диференційоване викладання, диференціація змісту, процесу, продукту, середовища.

Рекомендована основна література [2, 4]

Рекомендована додаткова література [6, 8, 10, 21, 26]

Тема 11. Освітні стратегії. Інклюзивне оцінювання.

Моделі організації процесу оцінювання. Інклюзивне оцінювання як процес. Традиційне та інклюзивне оцінювання. Оцінювання навчання, оцінювання для навчання, оцінювання власної практики. Моніторинг успіхів дитини. Спостереження як метод оцінювання. Спільність процесів диференційованого викладання та інклюзивного оцінювання.

Ключові слова: інклюзивне оцінювання, моніторинг успіхів.

Рекомендована основна література [2, 4]

Рекомендована додаткова література [6, 8, 10, 21, 26]

Змістовий модуль 4

Професійне співробітництво в інклюзивних закладах освіти

Тема 12. Партнерство між фахівцями і батьками дітей з особливими потребами

Партнерські засади в роботі фахівців команди супроводу та батьків дітей з особливими потребами. Особливості співпраці з родинами дітей з особливими потребами. Форми взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання.

Ключові слова: партнерство, родини дітей з особливими потребами, співпраця фахівців та батьків.

Рекомендована основна література [3, 4]

Рекомендована додаткова література [3, 7, 15, 26]

Тема 13. Спільне (колаборативне) викладання: умови та стратегії

Спільне викладання: методологічні засади. Форми організації спільного викладання. Ролі педагога, асистента та фахівців у процесі спільного викладання. Переваги спільного викладання для реалізації інклюзивної практики. Планування спільного викладання: цикл планування, застосування технологій наставництва.

Ключові слова: спільне викладання, цикл планування, наставництво.

Рекомендована основна література [1, 2]

Рекомендована додаткова література [2, 5, 21, 23, 26]

Тема 14. Технологія самооцінки фахівців за „Інструментом професійного розвитку”

Соціальна та емоційна компетентність фахівців закладів освіти. Рефлексія педагогів з подальшими кроками щодо самовдосконалення як умова їхньої успішної професійної діяльності. Інструмент професійного розвитку педагогів ISSA як засіб самовдосконалення фахівців. Інструмент професійного розвитку «Індекс інклюзії».

Ключові слова: компетентність фахівців, рефлексія педагогів, самовдосконалення педагогів, інклюзивна політика, інклюзивна практика, інклюзивна культура.

Рекомендована основна література [2, 4]
Рекомендована додаткова література [3, 7]

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів курсу

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	5	5	4	4	3	3
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	1	1	2	2
Відвідування практичних занять	1	-	-	3	3	3	3	1	1
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20	1	10	2	20
Робота на практичному занятті	10	-	-	3	30	3	30	1	10
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	5	25	4	20	3	15
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		-	59	-	110	-	93	-	76
Максимальна кількість балів: 338									
Розрахунок коефіцієнта: $k=338/60=5,63$									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Змістовий модуль 1. Передумови інклюзивного навчання дітей з особливими потребами

Тема 1. Міжнародні та національні документи, які визначають концепцію інклюзивного навчання (4 год.).

Завдання: познайомтесь з документом «Концептуальні засади реформи середньої школи». Визначте, які принципи та підходи визначені в концепції відповідають засадничим положенням інклюзивної освіти. Обґрунтуйте свою відповідь на прикладі одного з визначених вами принципів або підходів. Режим доступу:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 2. Основні поняття системи інклюзивного навчання. Інклюзія як модернізація освіти (4 год.).

Завдання: переглянувши два відео (за посиланням) випишіть головні ідеї, які там представлено і виокремити ті позиції, які здивували, або є недостатньо зрозумілими. Дати припущення, чому ці позиції представлено у відео на тему інклюзивного навчання.

<https://www.youtube.com/watch?v=N105TGmMkLk>

<https://www.youtube.com/watch?v=8HPh4RoV63s>

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Змістовий модуль 2. Технології організації інклюзивного освітнього процесу

Тема 3. Технологія організації інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей (4 год.).

Завдання: наведіть приклади застосування принципів універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі на прикладі класу або групи, в якій ви проходите педагогічну практику.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 4. Технологія організації інклюзивного освітнього процесу з врахуванням множинності стилів навчання (4 год.).

Завдання: враховуючи множинність стилів навчання, розробіть п'ять ключових рекомендацій для педагогів, які працюють з дітьми з порушеннями функцій (МКФ-ДП) вибравши одну з переліку: порушення слухової функції, порушення зорової функції, інтелектуальні порушення, порушення функцій нижніх та верхніх кінцівок, порушення адаптації у соціальному навколишньому середовищі.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 5. Технологія «класного менеджменту» як складова організації інклюзивного навчання (4 год.).

Завдання: наведіть приклади застосування технології «класний менеджмент» на прикладі класу або групи, в якій ви проходите педагогічну практику.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 6. Технологія виявлення особливостей розвитку дитини, визначення її потреб та формулювання SMART-цілей(4 год.).

Завдання: визначте власну ціль професійного розвитку на найближчі три роки. Сформулюйте її за принципом SMART, проаналізуйте її досяжність, вимірюваність, персоналізованість та орієнтацію на результат.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 7. Технологія підготовка учасників освітнього процесу (дітей, педагогів, батьків) до реалізації практики інклюзивного навчання. Технологія «Лялька як персона» (4 год.).

Завдання: на основі власних спостережень, які ви здійснюєте під час педагогічної практики, підготуйте перелік тем, які можна реалізувати через технологію «Лялька персона». Підготуйте одну історію для ляльки (не більше 15 речень), за допомогою якої можна буде розпочати розмову на одну з визначених вами тем.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Змістовий модуль 3. Супровід та підтримка в інклюзивному освітньому просторі

Тема 8. Технологія командної взаємодії в інклюзивному процесі: команда супроводу, міждисциплінарний підхід (4 год.).

Завдання: назвіть функціональні обов'язки кожного члена команди з розроблення та впровадження ІПР. Опишіть принципи їхньої взаємодії в умовах інклюзивного навчання (4 год.).

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 9. Технологія розробки, реалізації та моніторингу індивідуальної програми розвитку (4 год.).

Завдання: використовуючи форму Індивідуальної програми розвитку <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2017-п>, заповніть її на прикладі дитини, за якою ви спостерігаєте під час педагогічної практики, а саме: п. 4, п.5, п.6, п.9 – що допоможе вам оволодіти навичкою запису спостережень.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 10. Освітні стратегії. Диференційоване викладання (4 год.).

Завдання: дайте визначення понять «адаптація» та «модифікація» навчального процесу. У чому, на вашу думку, полягає різниця між цими поняттями? Наведіть приклади адаптацій, які здійснює педагог для дитини з особливими освітніми потребами, на прикладі здійснених вами спостережень під час педагогічної практики.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 11. Освітні стратегії. Інклюзивне оцінювання (4 год.).

Завдання: зробіть порівняльний аналіз традиційного та інклюзивного оцінювання, використовуючи SMART підхід до визначення цілей оцінювання, орієнтацію на сильні сторони дитини, участь та благополуччя дитини.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Змістовий модуль 4. Професійне співробітництво в інклюзивних закладах освіти

Тема 12. Партнерство між фахівцями і батьками дітей з особливими потребами (4 год.).

Завдання: на основі досвіду отриманого під педагогічної практики складіть перелік бар'єрів, які заважають ефективній співпраці педагогів та батьків. Наведіть приклад вашого бачення подолання одного з бар'єрів.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 13. Спільне (колаборативне) викладання: умови та стратегії (4 год.).

Завдання: розкрийте практичне застосування певних прийомів із стратегій спільного викладання для своєї професійної діяльності, використовуючи матеріали [1] стор. 115-121

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

Тема 14. Технологія самооцінки фахівців за „Інструментом професійного розвитку” (4 год.).

Завдання: Напишіть есе, в якому зазначте та прокоментуйте напрями вдосконалення діяльності українських педагогів у плані інклюзивного навчання.

Критерії оцінювання:

1. Здатність до рефлексії та ініціативи – 2 б.
2. Здатність до критичного мислення – 1 б.
3. Здатність продемонструвати розвиток власного професіоналізму в галузі інклюзивного навчання – 2 б.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

№ МКР	Форма проведення	Критерії оцінювання	Кількість балів
МКР 1	Письмова форма: Перше завдання: аналітичне;	1. Здатність продемонструвати знання змісту модуля	10 балів
	Друге завдання: практичне	2. Здатність продемонструвати аналітичне мислення, генерування ідей та	10 балів

		творчий підхід у процесі аналізу та комплексного розв'язання теоретичних та практичних професійних проблемних питань з організації та забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі	
		3. Здатність продемонструвати високий рівень грамотності писемного мовлення	5 балів
МКР 2	Письмова форма: Перше завдання: аналітичне; Друге завдання: практичне	1. Здатність продемонструвати знання змісту модуля	10 балів
		2. Здатність продемонструвати аналітичне мислення, генерування ідей та творчий підхід у процесі аналізу та комплексного розв'язання теоретичних та практичних професійних проблемних питань з організації та забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі	10 балів
		3. Здатність продемонструвати високий рівень грамотності писемного мовлення	5 балів
МКР 3	Письмова форма: Перше завдання: аналітичне; Друге завдання: практичне	1. Здатність продемонструвати знання змісту модуля	10 балів
		2. Здатність продемонструвати аналітичне мислення, генерування ідей та творчий підхід у процесі аналізу та комплексного розв'язання теоретичних та практичних професійних проблемних питань з організації та забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з	10 балів

		особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі	
		3. Здатність продемонструвати високий рівень грамотності писемного мовлення	5 балів
МКР 4	Письмова форма: Перше завдання: аналітичне; Друге завдання: практичне	1. Здатність продемонструвати знання змісту модуля	10 балів
		2. Здатність продемонструвати аналітичне мислення, генерування ідей та творчий підхід у процесі аналізу та комплексного розв'язання теоретичних та практичних професійних проблемних питань з організації та забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі	10 балів
		3. Здатність продемонструвати високий рівень грамотності писемного мовлення	5 балів

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Письмова.

Критерії оцінювання завдань

За перше завдання (репродуктивного характеру) – тах 10 балів за правильну відповідь, яка демонструє знання і розуміння теоретичного матеріалу.

За друге завдання (аналітичне) – тах 10 балів за правильну, розгорнуту відповідь, з наявним аналізом та аргументацією власної позиції щодо змісту питання.

За третє завдання (практичне) – тах 20 балів за правильну, розгорнуту відповідь, яка на достатньо високому рівні презентує сформованість у студента професійних компетентностей у сфері навчання, виховання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

Питання репродуктивного і аналітичного характеру

1. Наведіть приклад міжвідомчої взаємодії у процесі впровадження інклюзивного навчання.
2. Зазначте переваги інклюзивного навчання для осіб з особливими освітніми потребами та інших учасників освітнього процесу.
3. Розкрийте суть процесів адаптації та модифікації в освітньому середовищі. Обґрунтуйте, для яких категорій дітей з ООП доречно використовувати ці процеси.
4. Зробіть порівняльну характеристику мульти- та міждисциплінарної командної взаємодії.
5. Розкрийте суть понять «інклюзивна політика», «інклюзивна культура» та «інклюзивна практика».
6. Порівняйте зміст понять «освітні послуги» та «додаткові освітні послуги».
7. Змодельуйте і опишіть ситуацію мультидисциплінарної взаємодії у контексті інклюзивного навчання.
8. Визначте предметно-просторової групи ресурсів середовища.
9. Змодельуйте і опишіть ситуацію міждисциплінарної взаємодії у контексті інклюзивного навчання.
10. Наведіть приклад наступності в освітньому маршруті дітей з ООП.
11. Визначте переваги командної роботи у контексті інклюзивного навчання.
12. Зробіть порівняльний аналіз типових цілей стосовно розвитку дитини з ООП та SMART-цілей.
13. Розкрийте зміст вислову «нормалізація психофізіологічного стану дитини з ООП».
14. Охарактеризуйте систему наочності у контексті технології «Класний менеджмент».
15. Представте структуру індивідуальної програми розвитку для дітей з ООП.
16. Зробіть порівняльний аналіз різних моделей технології «спільного викладання».
17. Охарактеризуйте суть технології «Класний менеджмент».
18. Розкрийте зміст поняття «спільне викладання» (co-teaching).
19. Надайте порівняльний аналіз процесу оцінювання та моніторингу динаміки успішного розвитку дітей з ООП.
20. Означте особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП у закладах освіти.
21. Обґрунтуйте необхідність певних перетворень в освітньому середовищі з метою впровадження успішної інклюзії.
22. Розкрийте роль координатора команди супроводу дитини з ООП.
23. Розкрийте ідею змінного співвідношення між корекційно-

розвивальною роботою для дитини з ООП та навчально-виховним процесом.

24. Розкрийте суть партнерської взаємодії у роботі фахівців команди супроводу та батьків дітей з ООП.

25. Визначте умови, за яких діти з ООП набуватимуть позитивний досвід перебування у колективі однолітків.

26. Розкрийте суть процесу моніторингу та оцінювання.

27. Розкрийте умови, необхідні для розроблення успішної індивідуальної програми розвитку. Обґрунтуйте доречність власної думки.

28. Опишіть варіанти корекційно-розвивального обладнання. Зазначте призначення кожної позиції з цього обладнання.

29. Розкрийте роль батьків у роботі команди супроводу дитини з ООП.

30. Визначте складники моніторингового процесу і складіть план здійснення моніторингу щодо динаміки розвитку дитини - ООП.

31. Опишіть технологію підготовки дитини з ООП до інклюзивного навчання.

32. Охарактеризуйте головний документ інклюзивного навчання дитини «індивідуальну програму розвитку».

33. Розкрийте сутність інклюзивного оцінювання, його відмінність від традиційних підходів.

34. Розкрийте сутність диференційованого підходу, охарактеризуйте його сутність на різних рівнях підтримки дитини з особливими освітніми потребами.

35. Розкрийте переваги спільного викладання для реалізації інклюзивної практики. Зробіть порівняльний аналіз ефективності традиційного та спільного викладання в інклюзивному класі/ групі.

36. Розкрийте сутність понять інклюзивна культура, практик та політика на рівні закладу освіти.

Питання практичного характеру

1. Які зміни треба здійснити у закладі дошкільної освіти у випадку, коли стало відомо, що з вересня вихованцем цього закладу стане дитина з особливими освітніми потребами?

2. Складіть список тих проблем, з якими стикаються ініціатори інклюзивного навчання в закладах освіти. До кожної з цих проблем зазначте по два шляхи вирішення.

3. Складіть план своєї бесіди з педагогами закладу загальної середньої освіти (у якості експерта), які розгублені, бо з 1 вересня у класі їхньої школи будуть навчатися дві дитини з особливими освітніми потребами.

4. Які умови можуть бути створені в закладі освіти без залучення нових ресурсів, а лише за рахунок перегрупування вже наявних?

5. Які аргументи «за» та «проти» перебування дитини із загальним недорозвитком мовлення в інклюзивній групі на відміну від логопедичної групи?

6. Які аргументи «за» інклюзію можна надати батькам дітей з нормо типовим рівнем розвитку, які вважають, що перебування дитини з ООП

відволікає вчительку та заважає їхнім дітям навчатися.

7. Розгляньте проблемну ситуацію. Хлопчика 6 років, у якого синдром гіперактивності та дефіцит уваги батьки водять на заняття: тричі на тиждень – в заклад дошкільної освіти (по півдня), двічі – до логопеда одного з корекційних центрів, двічі – на підготовку до школи, де з ним займається корекційний педагог. Яку пораду Ви могли б дати батькам щодо умов, які варто створити, щоб хлопчик через рік зміг успішно навчатися в інклюзивному класі?

8. Що має зробити вчитель інклюзивного класу влітку, щоб гарно підготуватися до освітнього процесу і створити цікаве розвивальне середовище для дітей?

9. Означте, з якими ризиками може зіткнутися міждисциплінарна команда супроводу дітей з ООП. До кожного такого ризику напишіть ідею, як його запобігти.

10. Як вчитель інклюзивного класу має перетворити освітнє середовище, щоб воно було розвивальним для всіх дітей?

11. Які інклюзивні технології варто застосувати в інклюзивному середовищі, щоб освітній процес відбувався без перешкод для всіх дітей?

12. Опишіть методи, прийоми і засоби, які може застосувати вчитель інклюзивного класу, коли дитина почала нервувати, кричати, скидати шкільне приладдя з парти?

13. Що треба зробити учасникам команди супроводу, щоб діти інклюзивного класу відчували себе повноцінними учасниками освітнього процесу? Які якості у цьому випадку у таких дітей будуть розвиватися.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична картка дисципліни

Навчально-методична карта навчальної дисципліни «Технології інклюзивного навчання».
перший семестр

Разом: 60 год., лекції – 14 год., семінарських – 8 год., практичні заняття – 6 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 28 год.

Модулі	Модуль I		Модуль II				
Назва модуля	Передумови інклюзивного навчання дітей з особливими потребами		Технології організації інклюзивного освітнього процесу				
Кіл. балів за модуль	59 балів		110 балів				
Теми	1	2	3	4	5	6	7
Теми лекцій	Міжнародні та національні документи, які визначають концепцію інклюзивного навчання (1 б.)	Основні поняття системи інклюзивного навчання. (1 б.)	Технологія організації інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей (1 б.)	Технологія організації інклюзивного освітнього процесу з врахуванням множинності стилів навчання (1 б.)	Технологія «класного менеджменту» як складова організації інклюзивного навчання (1 б.)	Технологія виявлення особливих освітніх потреб та формулювання SMART-цілей (1 б.)	Технологія підготовка учасників освітнього процесу (дітей, педагогів, батьків) до реалізації практики інклюзивного навчання. Технологія «Лялька як персона» (1 б.)
Теми практичних занять				Технологія організації інклюзивного освітнього процесу з врахуванням множинності стилів навчання (1 б.)		Технологія виявлення особливих освітніх потреб та формулювання SMART-цілей (1 б.)	Технологія підготовка учасників освітнього процесу (дітей, педагогів, батьків) до реалізації практики інклюзивного навчання. Технологія «Лялька як персона» (1 б.)
Робота на практичних заняттях				10 балів		10 балів	10 балів

Теми семінарських занять	Міжнародні та національні документи, які визначають концепцію інклюзивного навчання (1 б.)	Основні поняття системи інклюзивного навчання. (1 б.)	Технологія організації інклюзивного освітнього простору з врахуванням особливих освітніх потреб дітей (1 б.)		Технологія «класного менеджменту» як складова організації інклюзивного навчання (1 б.)		
Робота на семінар. зан.	10 балів	10 балів	10 балів		10 балів		
Самост. робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Види пот.конт.	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)		Модульна контрольна робота 2 (25 балів)				

**Навчально-методична карта навчальної дисципліни «Технології інклюзивного навчання»
другий семестр**

Разом: 60 год., лекції – 14 год., семінарські – 6 год., практичні заняття – 8 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота – 28 год.

Модулі	Модуль III				Модуль IV		
Назва модуля	Супровід та підтримка в інклюзивному освітньому просторі				Професійне співробітництво в інклюзивних закладах освіти		
Кіл. балів за модуль	93 бали				76 балів		
Теми	8	9	10	11	12	13	14
Теми лекцій	Технологія командної взаємодії в інклюзивному процесі: команда супроводу, міждисциплінарний підхід (1 б.)	Технологія розробки, реалізації та моніторингу індивідуальної програми розвитку (1 б.)	Освітні стратегії. Диференційоване викладання. (1 б.)	Освітні стратегії. Інклюзивне оцінювання. (1 б.)	Партнерство між фахівцями і батьками дітей з особливими потребами (1 б.)	Спільне (колаборативне) викладання: умови та стратегії (1 б.)	Технологія самооцінки фахівців за „Інструментом професійного розвитку” ISSA (1 б.)
Теми практичних занять	Технологія командної взаємодії в інклюзивному процесі: команда супроводу, міждисциплінарний підхід (1 б.)	Технологія розробки, реалізації та моніторингу індивідуальної програми розвитку (1 б.)	Освітні стратегії. Диференційоване викладання. (1 б.)				Засоби педагогічної рефлексії як шлях самовдосконалення фахівців інклюзивних освітніх закладів (1 б.)
Робота на семін. зан.	10 балів	10 балів	10 балів				10 балів

Теми семінар. занять				Розгляд практичних випадків. Інклюзивне оцінювання. (1 б.)	Особливості роботи з батьками. Розгляд практичних випадків (1 б.)	Спільне викладання, як механізм роботи команди супроводу в інклюзивному середовищі (1 б.)	
Робота на семін. зан.				10 балів	10 балів	10 балів	
Самост. робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Види пот.конт.	Модульна контрольна робота 2 (25 балів)						

Всього: 338 балів. $K=338/60=5,63$

8. Рекомендовані джерела

Основна (базова):

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда, під заг. ред. М.Ф. Войцехівського.- К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 172 с. – Режим доступу: http://nmcio.ipro.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/Assist_teacher_4_All_print.pdf
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві; пер. з англ. [Електронний ресурс] – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с. – Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/37/>
3. Нова українська школа : poradnyk dlya vchytelya / [Н. З. Софій, О. В. Онопрієнко, Ю. М. Найда та ін.; за заг. ред. Н. М. Бібік]. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>
4. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. [Електронний ресурс] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»). – Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/17/>
5. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. / Укладач – Скрипник Т. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 56 с. – Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D0%B0/Downloads/Tehnologii%20Autizma.pdf>

Додаткова:

1. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство:[навч.-метод. посіб.] / Л.Ю. Байда, О.В. Красюкова-Еннс, С.Ю. Буров та ін. / За заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. – К., 2012. – 216 с. – Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/36/>
2. Данілявічутє Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / Е.А. Данілявічутє, С.В. Літовченко / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»)
3. Єфімова С.М. Лідерство та інклюзивна освіта: [навч.-метод. посіб.] / С.М. Єфімова, С.В. Королук / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 164 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

4. Инклюзивное образование : метод. пособ. для непрерывного обучения дидактических кадров, работающих в области инклюзивного образования детей / [Г. Булат, А. Кара А., В. Соловей и др.]. – Часть 1. – Кишинев, 2016. – 168 с.
5. Инклюзивное образование : метод. пособ. для непрерывного обучения дидактических кадров, работающих в области инклюзивного образования детей / [Г. Булат, С. Курилов, Н. Букун и др.]. – Часть 2. – Кишинев, 2016. – 196 с.
6. Инклюзивное образование : метод. пособ. для непрерывного обучения дидактических кадров, работающих в области инклюзивного образования детей / [А. Ефтоди, А. Балан, А. Кара и др.]. – Часть 3. – Кишинев, 2016. – 128 с.
7. Індекс інклюзії : розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл : посіб. / Тоні Бут; пер. з англ. – К. : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 190 с. – Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/264/>
8. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі Посібник "Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб." / Т.В.Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
9. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навч.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 96 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
10. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
11. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / Дитина. Програма навчання і виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. – С. 94-99, 162-165, 239-243, 399-406.
12. Мартинчук О.В. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія / О. В. Мартинчук. – К.: Вид-во учбової літератури, 2018. – 420 с. (на кафедрі)
13. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / О.В. Мартинчук, В.М. Вертугіна // Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. проекту: В.О. Огнев'юк; наук. ред. Н.В. Кудикіна, В.У. Кузьменко; авт. кол. Е.В. Белкіна, Н.І. Богданець-Білоskalенко, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова, М.С. Вашуленко та [ін.] / Мін. осв. і наук., мол. та спорту

- України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 291-307.
14. Мартинчук О.В. Становлення і розвиток інклюзивної педагогіки як галузі педагогічного знання / О.В. Мартинчук // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т./ за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова, 1 (7). – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 260-280. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/14335/>
 15. Мартинчук О.В. Інклюзивна освіта: освітологічний контекст / О.В. Мартинчук // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (3). – Миколаїв, 2016. – С. 146-150. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/15260/>
 16. Мартинчук О.В. *Інклюзивна педагогіка в контексті розвитку сучасного наукового знання про освіту* / О.В. Мартинчук // Освітологія: українсько-польський щорічник (5). – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка. – С. 147-151. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/16504/>
 17. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – 163 с.
 18. Модуль. Доступність та універсальний дизайн / О. Красюкова-Еннс, Я. Грибальський, Л. Байда, В. Азін [Електронний ресурс]. – К., 2011. – 132 с. – Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/34/>
 19. Ляльки з особистими історіями (ляльки – персони): методика соціального та психологічного розвитку дитини / Під заг. ред. Софій Н. З., Найди Ю.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 52 с. – Режим доступу <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/300/>
 20. Найда Ю.М. Інклюзивне суспільство//Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової – Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова – Еннс О.В., Буров С Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. – К., 2012. – 216 с.// ст.93-110– Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/36/>
 21. Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі // Таранченко О.М., Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с.- Режим доступу: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/18/>
 22. Постанова КМУ від 9 серпня 2017 року № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/normativno-pravova-baza.html>

23. Постанова КМУ від 12 липня 2017 року № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/normativno-pravova-baza.html>
24. Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти / Наказ МОН України від 08.06.2018 р. № 609
25. Про освіту / Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
26. Скрипник Т.В. Розроблення SMART-цілей для дитини з особливими потребами в процесі інклюзивного навчання / Спеціальна освіта: стан та перспективи: матеріали Всеукр. (заочної) наук.-практ. конф. Присвяч. 5-річчю кафедри корект. освіти та спец. психол. (Харків, 17-18 травня 2017 року) / ред. кол. О.І.Проскурняк, В.Є. Коваленко, А.В. Явтушенко; Департамент науки і освіти, Харків. обл. держ. Адмін., Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради – Харків, 2017. – 406 с.

Додаткові ресурси (за наявності)

1. Е-бібліотека – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»: www.ussf.kiev.ua
2. Онлайн-курс для вчителів початкової школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:mon-edera-osvitoria+st101+st101/about>
3. Освіта дітей з особливими потребами / Сайт МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/>